

Waarom Spinoza?

zaterdag 26 oktober 14.00-16.00

Soest

De wereldleer deel 2: kenleer

Indeling nogmaals

deel 1 wereldleer: wat is werkelijkheid?

1. Inleiding: Samenvatting (cursief al besproken)

- *a. Het project Spinoza in het filosofie onderwijs : Spinoza! over Spinoza*
- *b. Spinozisme als wereldbeschouwing (leidraad/gids voor het leven). Geen vragen beantwoordende app.*
- *c. Wereldleer (eerste drie bijeenkomsten) en levensleer (laatste drie bijeenkomsten)*

2. Beeld van de werkelijkheid volgens Spinoza

- *a. Monisme / holisme*
- *b. God als eindeloze kracht*
- *c. De veranderlijke identiteit van individu: we zijn wie we worden en in welk geheel we opgenomen zijn.*
- *d. Determinisme. Geen vrije wil.*

3. Conclusies

Deel 2: kenleer

1. Uitgangspunten

- A. Rationalisme
- B. Determinisme
- C. Modaliteit van menselijk lichaam en geest. Zie titel deel 2.
- D. Parallelisme
- E. Kleine fysica: alles het gevolg van de wetmatige botsing van lichamen

2. De drie kennis soorten

- De definitie van ware kennis

3. De hinderpalen voor onze kennis

2. De 'metafysica' van Spinoza: Ethica I De Deo

a. Monisme (één substantie)

III. Onder een substantie (zelfstandigheid) versta ik iets, dat in zich is, en door zich gevat wordt: dat is, een zaak waarvan het begrip niet het begrip van een ander ding, op grond waarvan het gevormd moet worden, nodig heeft.

V. Onder modus (wijze) versta ik de aandoeningen van de substantie, of iets wat in iets anders is en daardoor ook begrepen wordt.

Uit stelling 4: buiten het verstand bestaan alleen substanties en hun aandoeningen

2 b. God als eindeloze kracht.

Wereld niet in essentie statisch, maar dynamisch
ontkenning van humanisme

Tweede deel van Ethica 1 pp 16-36.

1. God eerste oorzaak / immanente oorzaak van alles.
2. God werkt niet krachtens zijn wil, maar door zijn wezen. Zijn wezen is daarom werkzaam (E2p.3s), ofwel een oneindige kracht.
3. God geen persoon. [Geen invisible hand, geen wetten van de geschiedenis]. Geen analogia entis.

2c. De veranderlijke identiteit van elk individueel ding:
we zijn wie we worden

De dingen zijn niet wat ze zijn door een onveranderlijke identiteit, of 'eeuwig' wezen.

- De dingen zijn immers modi en niet substanties.
- De dingen zijn een individu doordat de delen harmonieus bewegen.
- Individu is net als 'geheel' dus een relatief begrip.
- De dingen kenmerken zich door hun kracht (conatus, die deel uitmaakt van de goddelijke kracht) (E3p6 en TTP16)

2d. Determinisme. Geen vrije wil.

— de natuur geregeerd door wetten. Ook het menselijk willen en handelen.

Omdat: God geen persoon, dus geen uitzondering kan Hij maken op zijn eigen wetten.

Consequentie: Ideaaltypisch: alles is in principe te kennen, ook het menselijke gedrag.

De mens geen uitzondering binnen het rijk van de natuur:

een wetenschappelijke ethiek daarom mogelijk. Ook de kenleer is onderdeel van wetenschap.

conclusie

- 1. Filosofie op school zou moeten zijn het verwerven van een eigen wereldbeeld.
- 2. Spinoza en Kant zijn de belangrijkste nu bestaande alternatieve wereldbeelden (nadruk in het huidige filosofieonderwijs ligt op het wereldbeeld van Kant)
- 3. Een wereldbeeld bestaat uit een metafysica, kenleer, antropologie (wereldleer), ethiek, maatschappijvisie politiek (levensleer) die consistent uit elkaar voortvloeien
- 4. Hoe dat bij Spinoza gebeurt, zullen we zien in de cursus die we aanbieden, maar is ook terug te lezen in *Spinoza!*

Deel 2: kennisleer

1.C. Het *ontstaan* van de geest

D.w.z. het attribuut denken van God.

-> Het hebben van ideeën (modi (van God).

Een idee is geen perceptie, maar conceptus.

Verder: een adequaat idee (definitie 4).

Liefde enz. zijn modi van denken (axioma 3).

De menselijke geest is geen substantie, daarom “de mens denkt”.

Dingen zijn een individu wanneer zij samen een ‘handeling’ veroorzaken.

1d. Parallelisme

Stellingen 1 en 2: twee attributen van God

Denken en uitgebreidheid.

Ideeën hebben 'formeel gezien' het denken als oorzaak. [formeel gezien, d.w.z. de formele oorzaak. Dat is de aristotelische wezensvorm).

Stelling 7: de orde en verband tussen de ideeën zijn dezelfde als de oorzaak en het verband tussen de dingen. Zie het scholium: denken en uitgebreidheid zijn twee verschillende beschouwingswijzen.

Stelling 13: het menselijk lichaam is het object van de idee die de menselijke geest vormt. Daarom als er iets in het lichaam gebeurt, heeft de geest daarvan een begrip (12). Om de geest te kennen moeten we dus het lichaam kennen en zijn werking (1e).

2a. De verbeelding (st. 13-39)

1. Idee van menselijk lichaam aangedaan tegelijk met andere lichamen.
 - Meer conditie eigen lichaam (verwijzing appendix deel 1), maar indirect via de externe lichamen (p. 19).
 - Lichamen die het aandoen aanwezig tenzij het tegendeel blijkt.
2. Geheugen (E2p17c).
 - Verbeelding foutloos.
 - Werkt door associatie.
3. Zelfkennis via het lichaam (vgl. Descartes).
4. Inadequaat en verward, maar de geest wordt door een toevallige oorzaak ertoe gebracht de dingen in zich op te nemen. (p. 29s).
5. De algemene dingen en overeenkomsten zijn, maar de overstap naar de redelijke kennis mogelijk (p. 38 en p. 39c).

2b ratio: de redelijke kennis.

Stellingen 40-44.

Algemene beginselen soms nuttiger dan andere.

Axioma's nuttig wiskunde

Algemene begrippen / producten van de verbeelding ontstaan door verwarring bij verbeelding.

Waar idee: je weet dat je zo'n idee hebt.

Tijdloos (sub specie aeternitatis).

Rationalisme zie volgende dia.

Cuffeler:

Kennis ontstaat vanuit de ervaring, maar onzinnigheid empirisme

Ik wil u echter niet met loze disputen vervelen. Ik zal daarom slechts één redenering naar voren brengen die meer dan voldoende is om een volledig einde aan dit dispuut te maken, tenzij iemand met een hardnekkige geest hiervoor blind wil blijven. Ik vind de idee van het hoogst volmaakte zijnde in mij. Leg mij alstublieft uit, als u dit kunt, hoe deze idee aan de zintuigen ontleend is.

2c het intuïtieve weten

Stellingen 45-47

Definitie: deze kennissoort gaat van het formele wezen van bepaalde attributen Gods tot het adequate kennis van het wezen der dingen. (Getallen in een oogopslag.)

Voor de 2de en de 3de kennissoort geldt:

Middel om onwaarheid van waarheid te onderscheiden.

Volmaakt kennen.

Eeuwigheid.

Geen discussie bij deze kennis mogelijk: alleen verbaal (p. 47s).

TTP hoofdstuk 7 over methode

conclusie

1. Empirisme. Onze kennis is een natuurproduct. Sluit aan bij neurobiologie (Damasio). Rol geheugen. We zijn wezens in de tijd.
2. Pragmatisme. Onze kennis heeft waarde voor ons.
3. Ook rationalisme.
4. Kennis groei in de wetenschap en de ontwikkeling van het universum: evolutie theorie, oerknal enz. Hoe te verenigen met Spinoza's bewering dat we de werkelijkheid *sub specie aeternitatis* kennen? Zelfs logica en wiskunde lijken niet tijdloos te zijn, of ook wel gezien als axiomatisch systeem. Maar: onderscheid tussen ware kennis en vooroordeel. Demarcatie criterium.
5. Derde kensoort: te handhaven als ideaal?

3. Ten dele toegift: de hinderpalen voor kennis, d.w.z. vooroordelen en emoties en hoe deze te verwijderen.

1. Relatie tussen vooroordeel en emotie (Stoa: emotie is verkeerd oordeel. Epicurus: basis emotie is de angst voor de goden).

2. Negatieve hartstochten altijd aanwezig. Vgl. angst in begin TTP.

3. Streven naar een staat (vrede en veiligheid)

4. Streven naar een goede staat. (TP 5).

Macht van de geest vergroten (sui juris worden) van menselijke slavernij naar vrijheid. Ethica 4 en 5.

5. Ontwikkeling van toonbeeld van de menselijke natuur (goed mens, het goede leven). Doen wat nuttig is d.w.z. handelen volgens de voorschriften van de rede.

6. Vrij mens.

7. Leefregels en deze inprenten. (E5p10s)

8. Verwerven van godskennis als middel tegen de hartstochten.